

Találkozások

Az óvónő

Az újszagedi vasútállomás rampájának tövében áll az óvoda. Emlékszem, valamikor ezt látogatták meg a városba érkező magas rangú vendégek. Süle Józsefné, az óvoda vezetője: „Igen, ez volt akkoriban Szegea legmodernebb óvodája. A városrészt új lakótelepet építették, s szerencsére a házakkal egy időben készült a kisgyermekek otthona is. Joggal dicsekedtünk vele.” A hajdani fácskák dereka mint a felnőtteké, Platán, cser, nyárfa, különféle cserjék lombjai körülölelik az óvodát. A gyerekek önfeláldozóan csivitelnek az udvarban. Finom ételek illatát érzem.

— Milyen az ellátás? — kérdelem az óvónőt.

— Elfogadható. Ma például csirkeaprólék-leves, sárgarépa-főzelék rántott csirkével, és valamiféle gyümölcs a menü.

Deülünk az óvoda vezetőjének íródjába, amely igazából „gyerek-méretű”. Az íróasztal talán még egy óvodásnak is alacsony. Közben megérkezik az egyik óvónő, kézen fogva vezet egysebesül kislányt. Süle né kérdezi: — Övönös voltatok?

— Igen, összevarták, bekötötték — mondja a kislány.

Nincs különösebb baj, a gyerekek játék közben túlzásba vitte az ugrálást, és megütötte az állát, földrepedt a bőre. Most igen csöndes, megszeppent.

Süle Józsefné értekezletéről jött. A bémelésekről tárgyaltak, hogyan használják föl a 10 százalékos lehetőséget. „Nem könnyű megoldás ez sem. Emberi érzelmeket, önismereteket érint.”

Amikor arra kérem Zsuzsa óvónőt, hogy mondjon valamit az életéről, a munkájáról, tiltakozik. Ne írjak róla, hiszen semmi különleges nincs a pályafutásában, inkább az édesanyjáról, aki ugyancsak óvónő volt Vársárhelyen.

— Anyukámnak köszönhetek mindent, aki olyan nagy szeretettel, hivatástudattal végezte a munkáját, és beszélt az óvónők felelőségéről, tevékenységük szépségéről.

Vizont az is igaz, hogy Zsuzsa éppen olyan szeretettel beszélt saját leányának. Emesének is az óvónők hivatásáról, hogy ma már a harmadik generáció kopattja a szarvasi képző padjait. A mama — aki már inkább dédmama, hiszen Zsuzsa is nemrég lett nagymama, mivel Emesének kislánya született — óvónői munkája a mérce.

— Anyukámék idejében még maguk csinálták kézzel a játékokat, a bábokat. Ma is sokat segít nekünk. Akkoriban, a vásárhelyi Nádor utcai és a Virág utcai óvodákban ez természetes volt. Anyukámnak köszönhetem, hogy óvónő lettem, és a lányom is.

— Nem is gondolt arra érettségi után, hogy más pályát válassz?

— Dédelgettem olyan tervet, hogy kertész leszek, de végül is „gyermekkertész” lettem.

Főszorolja, hogy az óvodákban melyek a legfontosabb nevelési célok. A 3–6 éves gyermekek nevelését szocialista szellemben végzik, előkészítik őket az általános iskolai élet megkezdésére, a személyiségüket komplex módon fejlesztik, de képességeiket, készségeiket is megpróbálják kibontani. Egyénileg is foglalkoznak a gyerekekkel, „differenciálnak” alkalmazkazzák nevelési módszereiket, a családi nevelés előnyeinek és hátrányainak figyelembevételével. Úgy vélem, Zsuzsa óvónő földidézte a képző tan-könyveinek, illetve az óvodai nevelési irányelvek néhány paragrafusát. A beszélgetést eltéreltem.

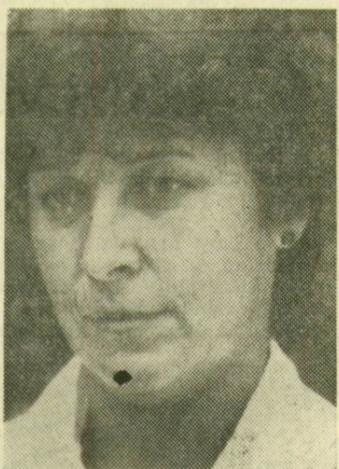
— Ki a jó óvónő?

— A gyerekszerető emberből lesz jó óvónő. Tudni kell énekelni, rajzolni, szépen mozogni, ismerni kell a zenét, sőt hangszeren is játszani, irodalmi műveltséggel rendelkezni, hogy érthetően és élvezetesen mondjon mesét, állat-, tündér- és tréfás meséket.

— Ez nem kevés, talán még szép is legyen az óvónő?

— Nem hátrány a szépség, az esztétikus megjelenés — mondja komolyan, s szerencsére ő egyikből sem szenved hiányt.

— Milyen különbségek vannak

a falusi és a városi kisgyermek között?

— Ma már egyre kisebb a különbség. A falusi gyerekek jobban ismerik az állatokat, a munkát, a gyakorlati tevékenységet. A falusi gyerek sűrűn ott settenkedik szülei munkahelyén, sőt segít is nekik, söpröget az udvarban, segít a kertben ültetni, behordani a terményeket, virágot ültet, locsolgatja, nevelgeti. A jószágokat is látja, eteti, itatja, teregeti. A határban látja a mezőgazdasági gépeket, a vetést, az aratást. Ez érzékelhető a falusi gyerekek gondolatvilágában, gyakorlatias viselkedésükben. A városi gyerek mit lát, ha kimegy az utcára? Legfeljebb kukadényeket, a szülő a házmestert, meg a városi vezetőket szidja, hogy miért piszkos a járda, a környezet. A városi gyerek csak nagy ritkán látja szülei munkahelyét.

— Ha jól számolok, több mint húszesztendő tapasztalata van, lát-e különbséget a mai és a húsz évvel ezelőtti gyerekek között?

— Úgy vélem, hogy jólétben messze felülmúlják a maiak a húsz évvel ezelőttiakat, viszont érzelmileg talán fordított a helyzetük. A régiek edzettebbek, valamivel erősebbek, talpraesettebbek voltak.

Hosszasan beszélgettünk a család szerepéről. Arról is, hogy a picinyek között vajon érzékelhető-e a családi háttér. Hiszen az óvodában együtt találni a jobb módú és a szerényebb emberek gyerekeit, a magasan műveltekét és az analfabétákat, a vallásos és az ateista, az erkölcsös és az erkölcstelen, a szorgalmas és a lumpen családban élő kicsinyeket. Az óvónő csak egy pillanatig gondolkodik a válaszában:

— Nemigen látszik a különböző családi háttér, legalábbis nem olyan kontrasztosan, mint ahogyan azt sokan elképzelik. A kisgyerekek őszinték, s ha a háttér eltérő is, a lelki világuk közel áll egymáshoz és tiszta.

Vannak okosabb gyerekek, vékonyabbak, fizikailag gyöngébbek, erősek, rámenősebbek, erőszakosabbak, nagyhangúak, vezérségre töre alkatúak, irigyek és visszahúzódóak. Sokszínű virágszála van ennek a kertésznek, s a „gyermek-kertész” mélyesége szeretete, türelme öntözgeti, kapálgatja, nevelgeti a nyiladozó bimbókat, hogy igazi szépséges csokrokat kössön belőlük a szülői háznak, a hazának öröme, büszkeségére.

— Vannak-e kedvenc virágaik az óvónéniknek?

— Akad kedvenc, bár nem szabad túlzásba vinni. Mind egyforma és kedvenc virágszál kell, hogy legyen. Az óvónők szinte anyukák módján viselkednek a kicsinyekkel, akár a sajátjukkal, hiszen ezek a gyerekek még igénylik a testi közelséget is, a simogatást. Ezért nincs is különbség közöttük.

Végül érdeklődtem Zsuzsa óvónőtől, hogy mit csinál, ha nem „gyermek-kertészkedik”.

— Akkor igazából kertészkedem a hétfői telken, konyhakerti veteményekkel bíbelődöm, a férjem pedig a szőlőt és a gyümölcsfákat ápolja. S mondanom se kell, hogy mennyire örülök az unokámnak, legszívesebben mindig vele foglalkoznék.

Sétálgattunk még búcsúzásként az óvoda udvarában, amely igazán jól felszerelt, még medencéjük is van a kis nebulóknak. Ilyen környezetbe, s olyan pedagógusok körébe, mint Zsuzsa óvónő is, a szülők örömmel és megnyugvással vihetik cseméiket.

GAZDAGH ISTVÁN

A közművelődés demokratizmusa

A demokratizmus fogalmáról — általában — igen sokat vitatkoztak már. A felszabadulás után folytatott vita egyik leglényegesebb eleme az volt, hogy megkülönböztették egymástól a formális demokratizmust és a tartalmi. A formális demokratizmus ugyanis a demokrácia minden játékszabályát vagy legalábbis többségüket megtarthatja, s mégsem a nép igazi akarata érvényesül. A tartalmi demokratizmus viszont azt jelenti, hogy esetleg a formális szabályok megsértésével bár, de a nép szándékai és követeléseivel jutnak érvényre.

Persze a közművelődés demokratizmusa ehhez az általános kérdésfelvetéshez viszonyítva nagyon is speciális probléma. Mint ahogy — úgy vélem — nagyon sok esetben a tartalmi demokratizmus csak akkor érvényesülhet, ha egy adott terület szociológiai felmérés, léteznek kérdőívek, léteznek nagyon sok minden, amí formális tanúsítatja a közönség közművelődési érdeklődését. A formális módszerek tehát kiterjedtek, mégis sokszor az bizonyosodik be, hogy a formálisan felmért és a valóságos igények között eléggé nagy az eltérés.

Mit jelent gyakorlatilag tehát a tartalmi demokratizmus a közművelődésben? Mindezekelőtt azt, hogy a közművelődés irányítóinak adott helyen hihetetlenül éles szemmel kell figyelniük azt, hogy mi a valóságos közművelődési igény. Nagyon sokszor azt látjuk, hogy például csillagászati vagy hasonló témájú előadásokra szavaz a közvélemény, s mikor egy ilyen előadássorozat megindul, alig van közönség. Máskor pedig egy-egy ilyen előadás nagy közönséget vonz.

Más szóval az igazi közművelődési funkcionárius egyik fő tulajdonsága az, hogy érzékeli: merre orientálódnak, milyen művészeti vagy tudományos problémák vagy technikai kérdések érdeklik az embereket. Tehát akkor dolgozik jól, ha képes ennek az érzékeltesére, ha nem olyanfajta érvelések mögé bújjik, mint a panaszok az általános érdektelenségről, arról, hogy az emberek „nálunk” nehezen mozdulnak, hogy a televízió „elviszi” a közönséget stb. Mert ezek lehetnek tények, ezek csökkenthetik az érdeklődést, de semmiképpen nem meghatározók. A meghatározó elem a közművelődés igazi, tartalmi demokratizmusa.

Mivel végezhatsz már a felülről történő népművelésnek, feltétlenül szükség van arra, hogy az egykori népművelők ilyen értelemben változtassák meg vagy fejlesszék képességeiket. Egészen megfelelő eredmények születhetnek abból, ha a közönség igényeit sikerül reálisan kipuhatolni. Előfordul, hogy egy-egy helység idegenfogalma nagymértékben megnő, s ebben az esetben hiába fogják erőltetni az általános-higiéniai felvilágosítást, mert az érdeklődés szükségképpen a nyelvtanulás, a nyelv iránti érdeklődés felé fordul. S ilyenkor min múlik a dolog? Nem azon, hogy meghirdetjük a nyelvtanítást, hanem ismét beleszól a valóságos igény abba, mikor, milyen mértékben, milyen sűrűséggel vannak a nyelvórák. Megfelel-e ez a helység kereskedelmi dolgozóinak, az értelmiségnek stb.? De a legfontosabb az, hogy ez az oktatás eredményes-e. Vagyis a legfontosabb innét csak az elő-

adó, a tanár személye, mert a rossz tanár működése következtében éppen úgy elhal a nyelvtanulás, mint ahogy a jó tanár igen komoly és nagyon fejlődő csoportokat tud megteremteni, akik tovább terjesztik a hirt a nyelvórák hasznáról és hirtelen az igény megsokszorozódik.

Hasonlóképpen nem értekeztek, s nem is író-olvasó találkozók vagy más összejövetelek határozzák meg az emberek irodalmi érdeklődését, s ennek az érdeklődésnek speciális tágalását. Ez tudniillik a formális demokratizmus eleme. Mindig eszembe fog jutni az, midőn középiskolás diákok azt a feladatot kapták, hogy gyűjtsenek adatokat Déry Tibor munkásságáról. S ekkor ezek a leányok felkeresték az író balatoni nyaralójában, sok mindent kérdeztek tőle. Csúpan az volt zavaró, hogy Déry visszakérdezett. Déry kérdése tudniillik az volt, hogy vajon látogatói melyik könyvét olvasták. Erre azt a választ kapta, hogy „per konkrétum — semmit”. Az ilyenfajta találkozásoknak azt hiszem, nincs sok értelme.

Ezzel szemben ha egy művész érdekessé válik, ha valóban úgy tapasztalja például egy kultúrház vezetője, hogy az ottlakó emberek akár a televíziós adások következtében, akár a kritikai visszhangok eredményeképpen érdeklődéssel tekintenek egy író munkásságára, akkor érdemes megrendezni az író-olvasó találkozót, akkor az nem válik formálissá, és természetesen közönséget is vonz.

S mindehhez hadd fűzzek még valamit. Egyfelől a közművelődési munka lényeges mozzanata a közönség vonzása, tehát az, hogy minél többen hallgassák meg az ismeretterjesztő előadásokat, látogassák a vetítéseket, vegyenek részt szakkörökön stb. De nagyon is hozzátartozik ennek a munkának valóságos demokratizmusához az, hogy rétegerdeklődést is ki kell elégítenie. Ha egy-egy városban megjelenik valamely új feladatkör, például megjelennek az első számítógépek, akkor szükségszerűen fölébred az érdeklődés a számítástechnika iránt. S nem szabad pusztá divattól van szó, hanem arról, hogy egy mindenki számára megközelíthető, mindenki számára voltaképpen elérhető eszköz jut a környezetbe, üzemek, gazdaságok birtokába. Magától értetődik, hogy a divathullámok sokszor olyasmit is vetnek a felszínre, ami később teljesen lényegtelenül válik. De akadnak olyan divatok, melyek a jövő lehetőségét is tartalmazkák, és megéri a fáradságot, ha a jövő lehetőségeit előkészítjük.

Látjuk tehát, hogy a közművelődés demokratizmusa nem annyit jelent, hogy szolgáljanak követni kellene bizonyos áramlatokat, melyek időről időre váltják egymást. Azt sem jelenti, hogy formálisan, úgynevezett demokratikus közösségeket alkotva, határozzuk meg a közművelődési programokat. Az viszont igaz, hogy a közművelődés demokratizmusának esetében az igazi tartalom a valóságos érdeklődés és az érdeklődés tendenciáinak érzékelése. Enélkül az emberek rájuk kényszerítettek érzik a közművelődési tevékenységet.

HERMANN ISTVÁN

Mennyit ér a népművelő?

Ezt a kérdést nem lehet akármilyen foglalkozással kapcsolatban feltenni. Értelmetlen lenne azt kérdezni, hogy mennyit ér az orvos, a tanár, a mérnök, még akkor is, ha ezeknek a szakmáknak az értékelése sem mentes zavaroktól, tévedésektől. Hogy válaszolhassunk, meg kellene határozni a népművelő mibenlétét, de eddig még az is eldöntetlen, hogy valójában szakmáról vagy foglalkozásról beszélünk-e.

Egy szakmát, tudományt az különbözteti el a többi területtől, hogy pontosan meghatározható, leírható, sajátos fogalmi rendszerrel kifejezhető tárgya van, a valóság egy körülhatárolt szelétét vizsgálja, alakítja. Művelése speciális, mással fel nem cserélhető tudást, tehát szakképzettséget követel. A népművelést ugyan főiskolákon és egyetemeken tanítják, legjobban felkészült elméleti szakemberei már doktori címet is szerezhetnek, ám senki nem mondhatja, hogy a gyakorlati feladatokat csak a szakképzettséget bizonyító papírok birtokában lehet elvégezni. Példa erre sok más területen végzett, de a közművelődésben is helytálló népművelő teljesítménye, sikere.

Hiába a szakképzettséget kötelezően előíró rendelet, ha nincs elég diplomás ember. Nem nőveli a népművelés tekintélyét az sem, hogy még ma is sokszor a más területeken használhatatlannak bizonyultak utolsó mentsvárának tekintik. Nem kis mértékben innen ered a szakemberek állandó sértettség, kiszolgáltatottsági érzete is. Az iskolákat járva mást sem hallottak, mint, hogy rájuk szükség van, amit ők tudnak az nélkülözhetetlen, a gyakorlatban viszont azt tapasztalják, hogy minden képzettség nélkül, a kultúra és a társadalom alapvető ismerete nélkül is felelős beosztásba kerülhet valaki.

Nem ismerem a közművelődés szakképzettségi statisztikáit, de személyes tapasztalataim révén úgy vélem, hogy a szükségesnél kisebb a diploma becsülete. Ennek okai természetesen nem abban keresendők, hogy a kinevezéseket osztogatók rosszindulatúak, netán nem ismerik fel a társadalmi érdekeket.

A mindennapi gyakorlat azt mutatja, hogy a feladatoknak jól meg tud felelni az is, aki népművelői diploma nélkül, némi szervezőképességgel és társadalmi érzékenységgel felfegyverkezve vállal művelődési otthonban munkát. Terjedősekké dolgozatok elemzik azokat a speciális ismereteket, amelyek a jól képzett népművelő tarsolyából nem hiányozhatnak. A hiba csak az, hogy ezek más, egzaktabb területek által is vizsgált szociológiai, pedagógiai, pszichológiai, vezetélméleti stb. rész-

problémákat takarnak. A közművelődés elmélete mindmáig képtelen volt ezt az eklektikus ismeretanyagot sajátos, új minőséggé, önálló tudománygyágyrni. Nem véletlen az sem, hogy ez az elmélet többnyire ohajtot módban fogalmazza meg következtetéseit. Nem abból indul ki, ami a társadalmi gyakorlatban van, hanem abból, aminek lennie kellene. Az elmélet és a gyakorlat, pontosabban a jelenlegi közművelődési gyakorlat szükségletei közötti szakadék keltette feszültségeikért az iskolából kikerült fiatal szakembereket teszik felelősé. Hiába ismeri a felnőttnevelés — vagy ahogy előkelőbben mondják az andragógia — hetvenhat pontba foglalt legfőbb jellemzőit, ha nem tud megszerkezni egy rendezvényt, nem tudja kitölteni a szükséges nyomtatványokat és még arra sem képes, hogy technikai személyzet hiányában maga javítsa meg az elromlott villanykapcsolót.

Nem minden alap nélküli tehát a gyakorlatban naponta tapasztalható elmélettelenség, de úgy vélem, hogy rossz helyen feltett rossz kérdésekről folynak ezek a csatározások. A legfontosabb népművelői feladatot ugyanis — a kapcsolat-teremtés készségét — sem az iskolákban, sem a gyakorlati munkában nem kéri számon. A népművelő nem új értéket termel, hanem értékeket közvetít. Ehhez pedig jól kell ismernie azt a társadalmi közeget, amelyben dolgozik, amelyek megbízottjaként tevékenykedik.

Csak az indulhat ki a közösség igényeiből, szükségleteiből, csak az találhatja meg a leghatékonyabb módszereket a kultúra közvetítéséhez, aki maga is a közösség életét éli. A kultúrakiszerelő és -elosztó hivatalként működő művelődési otthon népművelője nem találhat utat az emberekhez, nem ismerheti ki magát a kapcsolatok bonvolult szövetségében. Közkeletű tévedés, hogy a népművelő a legokosabb ember a faluban, s kitüntetett helyzetében az a dolga, hogy meghatározza: a nagyobb közösségnek mire van szüksége. Ha önmaga is így gondolkodik, nem csoda, ha sokszor egyedül marad, nincs aki a rendezvényeit látogassa. Ilyenkor születik az önfelmentő magyarázkodás az emberek közömbösségéről, érdektelenségéről.

Talán ennyi is elég annak alátámasztására, hogy a népművelés mindenekelőtt életforma. Sajátos állapot, amelyben egy közösség művelődésének, társas kapcsolatainak katalizálása a legfőbb rendező elv. S annyit ér a népművelő, amennyit ebből sikerrel megoldani képes.

PALLAGI FERENC